PAŽARSČIO (PRIENŲ RAJ.) PILKAPIŲ TYRINĖJIMAI 1975 METAIS

Mykolas Michelbertas

Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto TSRS istorijos katedra 1975 m. tyrinėjo Pažarsčio pilkapius, Prienų raj.[1].

Pažarsčio pilkapynas yra apie 1,5 km į PV nuo Šilavoto miestelio, mišku apaugusioje kalvoje, vadinamajame Pažarsčio trake, Lašašos kair. krante. Pilkapyną sudaro apie 80 sampilų. Atrodo, kad pilkapių buvo kur kas daugiau, kadangi pilkapyno teritorijoje kai kur matyti duobės, lyg iškastų pilkapių žymės. Gyventojų pasakojimu, pilkapius yra kasinėję lobių ieškotojai.

Pilkapiai yra nevienodo dydžio. Juos galima pagal matmenis suskirstyti į tris grupes. Pirmą grupę sudaro pilkapiai, kurių sampilo skersmuo - 2,8-5 m, aukštis - 0,15-0,6 m. Jų pilkapyne buvo 37 (t.y. apie 50% visų pilkapių skaičiaus). Antrą grupę sudaro 24 vidutinio dydžio pilkapiai, kurių sampilų skersmuo 5-7 m, o aukštis - 0,2-1,25 m. Trečią grupę sudaro apie 10 didelių pilkapių (sampilų skersmuo - 7-9,8, aukštis - 0,7-1,1 m). Kaip matome, pilkapyne vyrauja maži sampilai.

Atstumas tarp pilkapių gana įvairus. Kartais sampilų pakraščiai nutolę vienas nuo kito vos 1-1,6 m, kartais atstumas didesnis - siekia iki 20 m. Nepastebėta, kad gretimi sampilai būtų lietęsi vienas su kitu.

1967 m. vieną pilkapį Pažarstyje ištyrė Kauno Valstybinis isto-

---

[1] М. Михельбертас, Раскопки курганов в Пажарстис, - АО 1975 года, М., 1976, с. 439-440.

rijos muziejus. Pilkapyje buvo aptiktas nedeginto vyro kapas, kuriame rastas geležinis įmovinis kirvis.

1975 m. buvo ištirti dar 8 pilkapiai. Tyrinėtų pilkapių sampilai buvo supilti iš aplinkinės žemės - smėlio, jų skersmuo - nuo 3,3 iki 9,8 m, aukštis - nuo 0,4 iki 1,25 m. Prieš supilant pilkapį, jam skirta vieta nebūdavo išlyginama. Beveik visų sampilų pakraščiuose aptikti apskriti akmenų vainikai, kurių skersmuo vidinėje pusėje buvo nuo 3 iki 6 m. Vainikų akmenys buvo įvairaus dydžio, kai kurie vainikai savo metu galėjo turėti kelis aukštus. Tik dviejų tyrinėtųjų pilkapių pagrinde ryškiau išsiskyrė pelenų ir smulkių angliukų sluoksnis.

Pilkapiuose buvo aptikti 6 kapai. Paparastai pilkapiuose laidota tik po vieną ar du mirusiuosius. Mirusieji laidoti nedeginti, aukštielninki, griaučiai labai blogai išlikę. Kai kurie mirusieji buvo palaidoti skobtiniuose karstuose, galvomis į V, ŠV, Š. Kapuose aptiktos įkapės - įvairūs darbo įrankiai, ginklai, papuošalai.

Įdomiausi radiniai buvo aptikti pilkapyje Nr. 54. Šio pilkapio ŠR pakraštyje aptiktos mergaitės kapo liekanos. Griaučiai buvo beveik visiškai sunykę (išliko kaukolės fragmentai). Abiejose galvos pusėse buvo rasti 5 žalvariniai įvijiniai antsmilkiniai (pav. 8:3). Be to, šiame mergaitės kape buvo aptiktas žalvarinis įvijinis žiedas. Beveik pilkapio centre, 0,8 m gylyje buvo moters kapas. Mirusioji palaidota karste, griaučiai buvo taip pat beveik visai sunykę. Jos kaklo srityje rasta žalvarinė antkaklė trimitiniais galais, krūtinės srityje - žalvarinės akinė ir labai profiliuota segės, ant dešiniosios rankos - žalvarinė apskrito pūvio apyrankė su pastorinimais ant lankelio (pav. 8:1, 2, 4 ir 5). Prie antkaklės ir segių buvo rasta storo vilnonio audinio liekanų.

Šiuos kapus tenka datuoti II a. Galimas daiktas, kad tuo metu

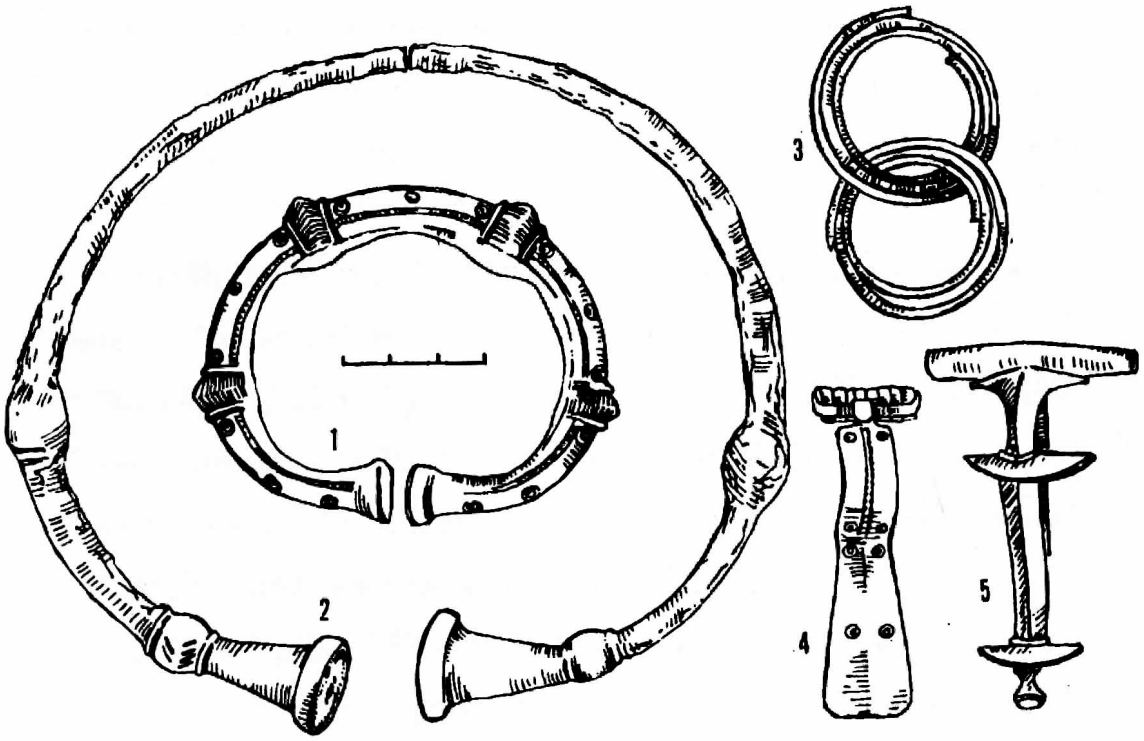

8 pav. Pažarsčio pilkapio Nr. 54 radiniai: 1, 2, 4 ir 5 - iš kapo Nr. 2, 3 - iš kapo Nr. 1.

buvo supilta daugumas Pažarsčio pilkapių.

Kituose tyrinėtuose pilkapiuose buvo rasta geležinių ietigalių, segių, smeigtukų fragmentų, žalvarinių įvijų, cilindrėlių. Paaiškėjo dar vienas įdomus dalykas. Kai kurių kapų duobėse arba pilkapių sampiluose rasta lipdytų lygiu paviršiumi puodų šukių. Galimas daiktas, kad tai šermenų pėdsakai, kai puodai su maisto ir gėrimų likučiais buvo metami į kapo duobę.

Tyrinėjimai parodė, kad Užnemunės pilkapiai kiek skiriasi nuo Žemaitijos ar Šiaurės Lietuvos pilkapių. Užnemunės pilkapiai mažesni. Pažarsčio pilkapyne vyrauja pilkapiai, kurių skersmuo tik 2,8-5 m.

Labai retai Pažarsčio pilkapių pagrinde aptinkamas degėsių ir angliukų sluoksnis, tuo tarpu Žemaitijoje ir šiaurės Lietuvoje toks sluoksnis gerai išsiskiria beveik visuose pilkapiuose. Pažarstyje viename pilkapyje aptikta tik po 1 ar 2 kapus, tuo tarpu Žemaitijoje ar šiaurės Lietuvoje pilkapyje aptinkama ir po 4-6, o kartais 10-12 ar net 16 kapų.

Pilkapiuose aptikti ir ankstesnio archeologinio paminklo pėdsakai. Pasirodo, kalvoje, kurioje supilti pilkapiai, anksčiau buvo akmens ir žalvario amžių gyvenvietė. Iš šios gyvenvietės į pilkapių sampilus pateko to laikotarpio dirbinių. Antai pilkapyje Nr. 11 buvo rastas paleolito laikotarpio titnaginis strėlės antgalis[1]. Kituose pilkapiuose buvo rasti akmeninio šlifuoto kirvio pentis ir titnaginis strėlės antgalis, kurie būdingi neolito pabaigai - žalvario amžiui. Be to, kelių pilkapių sampiluose buvo aptikta titnago skelčių ir nuoskalų.

KAŠUČIŲ (KRETINGOS RAJ.) PILKAPIŲ TYRINĖJIMAI 1975 METAIS

Ignas Jablonskis

Kašučių kaimelio Š dalyje, tarp Akmenos deš. kranto ir Kašučių ežero R krašto esančiame 12 ha plote, 1966 m. buvo 94 įvairaus didumo akmenų krūsnys. Šio ploto ŠR kampe buvo nežymi kalvelė su III-XII a. kapais, kurių dalį 1969 m. ištyrė Lietuvos TSR MA II ir Kretingos kraštotyros muziejus[2].

---

[1] Autorius dėkingas ist. m.dr. R. Rimantienei už konsultacijas, datuojant akmens ir žalvario amžių dirbinius.

[2] E. Radzvilovaitė, Kašučių kapinyno, Kretingos raj., tyrinėjimai 1969 metais, - AETL 1968 ir 1969 m., V., 1970, p. 68-71.